

ובית הלל אומרים: אפילו מן המעשר, ועל ידי טפילה. (20)

תניא נמי הכי:

ועולת נדרים ונדבות — רק במועד הן באות. אבל ביום טוב אינן באות.

ועולת ראייה — באה אפילו ביום טוב.

וכשהיא באה, אינה באה אלא מן החולין.

ושלמי שמחה — באין אף מן המעשר.

וחגיגת יום טוב הראשון של פסח —

בית שמאי אומרים באה מן החולין,

ובית הלל אומרים באה אף מן המעשר.

ועתה מבארת הגמרא את מה ששינונו במשנה ובברייתא מחלוקת בית שמאי ובית הלל בחגיגת יום טוב ראשון של פסח, מדוע נקט התנא את המחלוקת הזו דוקא ביום טוב הראשון של פסח:

והוינן בה: מאי שנא חגיגת יום טוב הראשון של פסח, שנקט התנא במשנה ובברייתא, ולא חגיגה של שאר הרגלים?

אמר רב אשי: לפיכך נקט התנא דבריו בפסח, מפני שיש בערב פסח גם חגיגה אחרת. שאם היתה חבורת אוכלי הפסח גדולה, ולכל אחד מגיע רק מעט מן הפסח,

מביאין עמו חגיגה [הנקראת "חגיגת ארבעה עשר"] כדי שיאכלו ממנה תחילה, ורק לאחר שיפיגו רעבונם באכילת קרבן החגיגה של ארבע עשרה, הם יאכלו את בשר קרבן הפסח. זאת, כדי שיהא קרבן הפסח נאכל אכילה חשובה, "על השובע", ולא אכילה חטופה, כדי להפיג את הרעבון.

והא קא משמע לן משנתנו: חגיגת חמשה עשר [היא חגיגת הרגל], אין, אכן אינה באה אלא מן החולין, אבל חגיגת ארבעה עשר — לא צריך להביאה דוקא מן החולין, אלא אפשר להביאה אף מן המעשר.

ומוכיחה הגמרא: אלמא, קסבר תנא א-2 דמתניתין: חגיגת ארבעה עשר — לאו דאורייתא היא, ולפיכך היא באה אף מן המעשר.

אמר מר: וחגיגת יום טוב הראשון: בית שמאי אומרים מן החולין, בית הלל אומרים מן המעשר:

ותמהינן על דברי בית הלל:

אמאי באה החגיגה אפילו מן המעשר? והרי קרבן חגיגה, דבר שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין?!

אמר עולא: לעולם אין באה החגיגה אפילו לבית הלל אלא מן החולין, ולא התירו בית הלל להביאה מן המעשר אלא באופן של "טופל" [מחבר, לשון: נטפל] מעשר לחולין ומביא.

כך כתבו האחרונים, הביאם ב"משמר הלוי", דלא כטורי אבן שתמה על דבריו.

20. כתב רש"י לבאר החילוק בין חגיגה המותרת בטפילה לעולת ראייה, שרק בשלמי חגיגה

ומפרשת הגמרא כיצד הוא טופל:

חזקיה אמר: טופלין בהמה של מעשר לבהמה של חולין.

והיינו, אם יש לו הרבה אנשים שהוא צריך להאכילם בשר חגיגה, ואין להם סיפוק בבהמה אחת, יביא בהמה אחת לקרבן חגיגה מן החולין, ושאר הבהמות יביא מן המעשר. ואף על פי שכל הקרבנות שמביא ביום ראשון שם חגיגה עליהן, כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין, ועתה רשאי להוסיף ולהביא מן המעשר [רש"י].⁽¹⁾

ואין טופלין מחברים מעות מעשר למעות חולין, לקנות בהמה גדולה.

ורבי יוחנן אמר איפכא: טופלין מעות למעות, ואין טופלין בהמה לבהמה.⁽²⁾

תניא כוותיה דחזקיה, ותניא כוותיה דרבי יוחנן.

תניא כוותיה דרבי יוחנן, שאמר: אין טופלין אלא מעות:

כתיב: "ועשית חג [לשון חגיגה] שבועות לה' אלהיך, מסת [לשון חולין הוא] נדבת ידך, אשר תתן כאשר יברכך ה' אלהיך".

"מסת" — מלמד הכתוב שאדם מביא חובתו מן החולין.

ומניין שאם רצה לערב [לטפול] עם החולין מעשר שני הרי הוא מערב [טופל]?

תלמוד לומר: "ועשית, כאשר יברכך ה' אלהיך". ומשמע ועשית מכל אשר יברכך, אפילו מן המעשר.

ומדאמר לשון "מערב" משמע שטופל מעות למעות ומערבן בבהמה אחת. אבל כשטופל בהמה לבהמה אין כאן עירוב, שכל בהמה עומדת לבדה, והיינו דתניא כוותיה דרבי יוחנן.

תניא כוותיה דחזקיה:

"מסת" — מלמד, שאדם מביא חובתו מן החולין.

בהמה לבהמה כדי שיביא בהמה שלימה מן החולין, ולרבי יוחנן נראה טוב יותר שבכל אכילותיו יהא מעורב חולין.

ובתוספות הביאו בשם ירושלמי, שמחלוקתם תלויה בנידון אם חולק אדם חובתו לשתי בהמות, וחזקיה סובר: חולק אדם חובתו לשתי בהמות.

וביאר הרש"ש: לחזקיה יכול אדם להביא שיעור דמי חגיגה שהיא שתי כסף על ידי הבאת שתי בהמות כל אחת שוה מעה כסף, אלמא דמצטרפי שתי בהמות אהדדי לצאת ידי חובתו בהן, לכך כמו כן, אף שהבהמה השניה היא כולה ממעשר, מצטרפת היא עם הראשונה שהיא

הותרה טפילה מפני שיש אדם שיש לו אוכלין מרובין ונכסים מועטים, ואי אפשר להביא אכילות כולן מן החולין. אבל המביא עולה למה יהא טופלה? יביא בהמה קטנה, במעה כסף.

ומכך שהותרה טפילה בחגיגה כדי שיהיה מה לאכול, משמע שיש מצות אכילה בחגיגה לכל אדם.

1. ראה אריכות בהסבר דבר זה, ובביאור שיטות חזקיה ורבי יוחנן, בחידושי רבי אריה לייב חלק א סימן כא אות ב.

2. ביאר רש"י: לחזקיה נראה טוב יותר לטפול

ונחלקו בדבר בית שמאי ובית הלל.

בית שמאי – שאוסרים טפילה במעות מעשר – **אומרים: יום ראשון**, שהוא מביאו לשם חגיגה, אינו מביא אלא מן החולין.

מכאן ואילך, שהוא מביאו לשם שמחה, שהיא באה כל שבעת הימים, הרי זה מביא אף מן המעשר.

ובית הלל – המתירים טפילה במעות מעשר – **אומרים: אכילה ראשונה**, כלומר: בהמה ראשונה יביא מן החולין, ומכאן ואילך, ואפילו בו ביום, יביא לחגיגה אפילו מן המעשר.

ושאר כל ימות הפסח [חוץ מיום ראשון] שאינן אלא לשמחה, הרי **אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה** אם יש לו. וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני [רש"י].

אבל ביום טוב, אפילו כשמביא לשמחה, אינו יוצא במעשר בהמה, ומפרש טעמא לקמן.⁽³⁾

הרי למדנו כחזקיה, שלא התירו בית הלל אלא להביא בהמה אחרת מן המעשר, אבל באותה בהמה עצמה אין טופלין מעות מעשר.⁽⁴⁾

ועתה דנה הגמרא בהא דאמר "ושאר כל ימות הפסח, אפילו במעשר בהמה". ומשמע, אבל ביום טוב, אפילו לשמחה לא יביא מעשר בהמה:

ביום טוב – מאי טעמא לא יביא מעשר בהמה לשמחה?

אמר רב אשי: משום גזירה, דילמא אתי לעשורי מעשר בהמה ביום טוב. ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא [צביעה בצבע אדום].

שהדרך לעשר מעשר בהמה הוא: פותח אדם את הדיר, ומעביר את כל הבהמות בפתח צר, תחת השבט עם הצבע שבידו, וכאשר יוצא העשירי, צובעו, ואומר "הרי זה מעשר".⁽⁵⁾

ועתה מפרשת הגמרא את הלימוד של הכלל "כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" מלשון "מסת":

והוינן בה: **מאי כיצד משמע דהאי "מסת" – לישנא דחולין הוא?**

ומשנינן: משום **דכתיב "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ"**.

שנינו במשנה: **ישראל יוצאין ידי חובתן במצות שמחה באכילת בשר נדרים ונדבות:**

מן החולין, והוה לה טפילה [וראה ביאור הגר"א בירושלמי פאה, וחידושי רבי אריה לייב שם].

3. אבל הרמב"ם חגיגה ב ט מפרשה על שלמי חגיגה, שהוא יוצא במעשר בהמה, וראה בנושאי כלי הרמב"ם, אם כוונת הרמב"ם על ידי טפילה או אף בלא טפילה.

4. לקמן בעמוד ב מתבאר, שיש לפרש לשון הברייתא גם על טפילת מעות למעות, וזה הוא שכתב רש"י בד"ה אכילה ראשונה: **השתא סלקא דעתין בהמה לעצמה**. ספר מים חיים לבעל הפרי חדש.

5. בתוספות מבואר שצביעה גמורה היא ואסורה

תנו רבנן: כתיב: "ושמחת בחגך" – לרבות כל מיני שמחות לשמחה!

ומשמע שלא נצטוינו אלא בשמחה, שיהיה לנו בשר לאכול, ולא בהקרבת קרבן מיוחד לשמחה. ולכן אפשר לצאת ידי חובת שמחה גם בבשר נדרים ונדבות.⁽⁶⁾

מכאן אמרו חכמים: ישראל יוצאין ידי חובתן במצוות שמחה בחג, בנדריים ונדבות ובמעשר בהמה.

וחכמים יוצאים ידי חובת שמחה, בחטאת באשם ובבכור ובחזה ושוק.

יכול יצא ידי חובת שמחה אף בעופות ובמנחות?

תלמוד לומר: "ושמחת בחגך".

ב-ח הקיש הכתוב שמחה לחגיגה, כדי ללמדך: מי שחגיגה באה מהם יוצאים בהם ידי שמחה, יצאו אלו – עופות ומנחות – שאין חגיגה באה מהם, שהרי בחגיגה נאמר: "חלב חגי", ובעופות ומנחות אין חלב.

רב אשי אמר: מ"ושמחת בחגך" נפקא: יצאו אלו, בשר עופות ושיירי מנחות, שאין בהן באכילתן שמחה.

ומקשינן: ורב אשי, האי "בחגך" – מאי עביד ליה?

ומפרשינן: ההוא קרא "בחגך" – לכדרב דניאל בר קטינא!

דאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב: מניין שאין נושאין נשים במועד?

שנאמר: "ושמחת בחגך" – בחגך, ולא באשתך! והיינו, שלא יניח את שמחת הרגל ויעסוק בשמחת אשתו [מועד קטן ח ב].

מתניתין

א. מי שיש לו אוכלים מרובים [שהיו סמוכים עליו הרבה אנשים להאכילם בשר בחג], והיו לו נכסים מועטים – הרי זה מביא קרבנות שלמים [חגיגה] מרובים כפי האוכלים, ועולות ראייה מועטות.

ב. מי שיש לו נכסים מרובים ואוכלין מועטין – הרי זה מביא עולות ראייה מרובות, [דכתיב: שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך. איש כמתנת ידו – כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך], ושלמים לחגיגה מועטין, כדי שלא יביא את בשר הקדשים שיוותרו לידי פסול [מאירי].